

Etnografija teksta šolje

Dat je etnografski opis rituala gledanja u šolju i izvršena je semiotička analiza teksta šolje i sintaktike simbola. Ritual je posmatran je kao kulturni tekst, sa sledećim sintaksičkim elementima: strana šolje, prostorni odnosi u šolji, veličina figure, stalne fraze, pol i godine onoga kome se gleda, blizina figure dnu/rubu šolje i znak koji se vidi. Preko 300 analiziranih znakova mogu se svrstati u sledeće grupe: slova i brojevi, znakovi interpunkcije, ljudske figure i delovi tela, figure životinja (uključujući ptice i insekte), biljke, geografski objekti, nebeska tela, predmeti ljudske izrade. Gledanje se odvija po obrascu koji čine pragmatički elementi: tema (imaš / stoji ti) + rema (u vezi sa) + fokus (nešto lepo / nešto loše).

Uvod

Gledanje u šolju je veština predskazivanja budućnosti (mantika) na osnovu tumačenja figura koje se obrazuju od taloga u šolji nakon njenog prevrtanja. Ovaj običaj postao je kod nas popularan nakon Prvog svetskog rata (Čajkanović 1985: 130). Imajući u vidu da je reč o jednom od najrasprostranjenijih rituala svakidašnjeg života, namera nam je da ovde ponudimo detaljan etno-grafski opis i izvršimo semiotičku analizu *teksta šolje* i sintaktike simbola.

Građa za analizu je prikupljena tokom proleća i leta 1997. godine u selu Požeženu kod Velikog Gradišta. Zabeleženo je gledanje u šolju 23 osobe iz sledećih mesta: Požeženo, Usije, Ostrovo, Miljevići, Braničevo (sela) i Veliko Gradište, Golubac, Požarevac i Raška (gradovi). (Ispostavilo se da teritorijalna raznolikost i tip naselja ne donose velike razlike u načinu gledanja u šolju.) Najveći deo ispitanika bile su devojke koje su najviše značaja pridavale značenju ljubavnih simbola. Broj gledanja analiziranih u ovom radu iznosi 39.

Standardno gledanje se sastoji od prevrtanja šolje, dizanja sa tacne, stavljanja da se ocedi, gledanja u tacnu, tumačenja znakova u šolji i takozvanog *ubadanja želja i parova*. Svaki od delova ovog procesa je posebno analiziran (verbalne formule u vidu govorenja i akcionalni simboli pri preturanju i dizanju šolje).

Ljubica Vasić (1979), selo Požeženo (Veliko Gradište), učenica 4. razreda Gimnazije u Velikom Gradištu.

MENTORI:

Vesna Madžoski, student Etnologije i antropologije na filozofskom fakultetu u Beogradu

Boban Arsenijević, student Filologije u Nišu

Etnolingvistički elementi su urađeni na seminaru Lingvistike, pod rukovodstvom Mihaila Šćepanovića.

Ritual gledanja u šolju je posmatran kao kulturni tekst sa sledećim sintaktičkim elementima: strana šolje, prostorni odnosi u šolji, veličina figure, stalne fraze, pol i godine onoga kome se gleda, bliskost figure dnu/rubu, znak koji se vidi. Dekodiranje poruke pri gledanju u šolju, odvija se na sledeći način: kada uoči neku figuru (znak), njenom primarnom (denotativnom) značenju, onaj ko gleda u šolju, svesno pridaje sekundarno (konotativno), za šta je Nikita Tolstoj dao sledeće objašnjenje: Svaki element obrednog teksta semiotički je markiran u odnosu na svoj prirodni prototip i samim tim (već) sekundaran: predmet ili radnja se ne pojavljuju u obredu u svom svakodnevnom, praktičnom značenju, nego u ritualnoj, simboličkoj znakovnoj funkciji. Sekundarno značenje može biti složeno i može bitno odstupati od prirodnih svojstava i funkcija realije, ali, u nekim, najjednostavnijim slučajevima može da se prosledi kako sekundarno, simboličko značenje nastaje iz prirodnih, utilitarnih svojstava predmeta (Tolstoj 1995: 141-2).

Ukoliko su stvoreni uslovi za obrazovanje različitih figura, na gledanje utiču i sledeći činioci:

- *Presupozicija*, odnosno odnos osobe koja gleda i osobe kojoj se gleda (da li se poznaju od ranije, znaju li činjenice jedna o drugoj, da li su u prijateljskim odnosima). Ukoliko osoba koja gleda dobro poznaje osobu kojoj gleda u šolju, govoriće joj samo dobre znakove i opisivati joj budućnost iz šolje do detalja. U suprotnom će joj govoriti samo opšte stvari (npr. *predstoji ti uspeh kojim ćeš da se ponosiš, imaš nekog neprijatelja*, i sl.).
- *Raspoloženje osobe koja gleda*. Raspoložena osoba će videti više znakova u šolji, dugo i detaljno govoriti o njima, dok će neraspoločena šturo protumačiti samo nekoliko figura.
- *Starosna razlika* između osobe koja gleda i osobe kojoj se gleda. Starija osoba će mlađoj najčešće govoriti o deteljima iz ljubavnog života, a osobi koja je približno njenih godina ili starija, uglavnom o tome da li je šolja dobra ili loša i o velikim figurama u šolji.
- *Kreativnost osobe koja gleda*. Kreativnija osoba po pravilu uočava više figura i odnosa između njih, dodeljujući im svoja tumačenja.

Osim navedenih faktora, bitno je i raspoloživo vreme, okruženje, odnosno broj učesnika-posmatrača (lakše i više će se pričati u manjem i prisnijem društvu).

Ritual

Gledanje

Proces gledanja u šolju obuhvata sledeće elemente:

- prevrtanje šolje,
- dizanje šolje sa tacne,

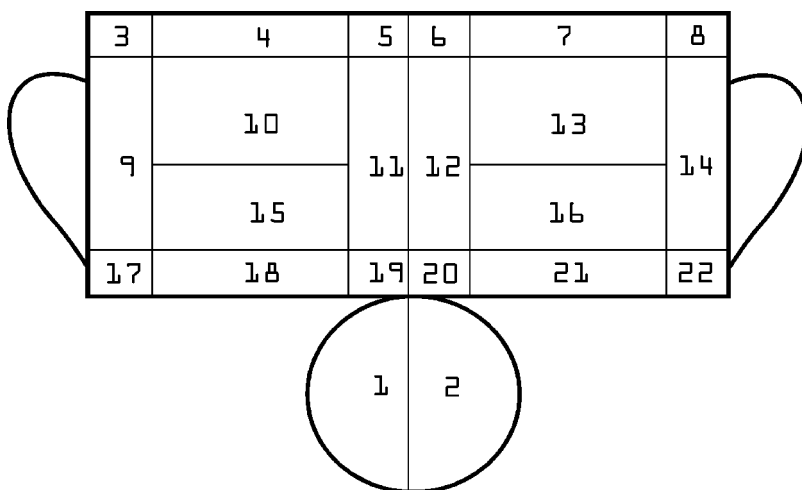
- tumačenje znakova u tacni,
- analiza kružnice od kafe koja je ostala na papiru, pri prevrtanju šolje,
- unutrašnjost šolje (ženska strana, muška strana, kuća, zajednička strana, ljubavna strana, stub ljubavi, srce, poslovna strana, buduća strana, bliži zajednički događaji, stub ljubavi u sadašnjosti i stub ljubavi u budućnosti),
- položaj pene i taloga oko ruba šolje,
- ubadanje i tumačenje želja,
- gledanje parova,
- niz radnji koje se smeju / ne smeju izvršiti.

Sam proces gledanja počinje već preturanjem šolje na tacnu, dok tumačenje znakova u šolji uvek počinje od *ženske strane*, a najčešće završava *dnom*. Tok gledanja drugih strana je uglavnom proizvoljan. Kada se protumače sve figure u šolji, pristupa se gledanju želja, posle kojih sledi gledanje parova.

Strane na šolji

Unutrašnjost šolje je podeljena na određene strane i oblasti (skica). *Dno* najčešće predstavlja *kuću*. Što su figure u šolji bliže dnu, odgovarajući događaji će se desiti kasnije: bliskost tih događaja je neizvesna i neće se skoro desiti. Za razliku od njih, figure locirane na spoljnoj ivici (rubu) šolje desiće se vrlo skoro.

Strana šolje sa koje je osoba pila kafu (npr. levo od drške) pripada njoj, a naspramna strana osobi suprotnog pola (koja interesuje osobu kojoj se gleda).

Uobičajena odela unutrašnjosti šolje na oblasti.

Typical division of coffee cup interior.

Značenje pojedinih polja, mada slično kod svih informatora, ipak nije istovetno, o čemu svedoče sledeći primeri. Brojevi se odnose na polja prema prethodnoj skici.

- Dno šolje (1, 2) predstavlja *kuću*. Najčešće je leva strana šolje *ženska* (3-5, 9-11, 15, 17-19) a desna *muška* (6-8, 12-14, 16, 20-22).

ZR (1947) Raška i OI (1935) Požeženo

- *Ženska strana* (4, 5, 10, 11, 15, 18, 19), *muška* (6-8, 12-14, 16, 20-22), *zajednička* (3, 9, 17, 8, 14, 22), pa *kuća* (1, 2) – ujedno i redosled gledanja.

RV (1980), MM (1980) i AS (1982) Požeženo

- *Ženska strana* (4, 10, 15, 18), *muška* (7, 13, 16, 21), *kuća* (1, 2), *zajednička* (5, 6, 11, 12, 19, 20), *poslovna* (3, 9, 17, 8, 14, 22).

BS (1979) Miljevići, VŽ (1974), DO (1980), MP (1980), JP (1979) V. Gradište

- Pored obavezne *muške* (7, 13, 16, 21) i *ženske strane* (4, 10, 15, 18), kao i *kuće* (1, 2), pojavljuju se *poslovna strana* (5, 6, 11, 12, 19, 20), nasuprot drške i *stub ljubavi* (3, 9, 17, 8, 14, 22) koji se nalazi kod drške i ima isto značenje kao i *zajednička strana*. *Stub ljubavi* takođe se naziva i *ljubavnom stranom*.

MG (1979) Veliko Gradište, MK (1983) Požeženo

- Ova šema odgovara isključivo na ljubavna pitanja, gde se *buduća strana* (5, 6, 11, 12, 19, 20) odnosi na budućnost u ljubavi. *Stub ljubavi* (3, 9, 17, 8, 14, 22) se i ovde zove *ljubavnom stranom*. *Ženska strana* obuhvata polja 4, 10, 15, 18, a *muška* 7, 13, 16, 21; *kuća* je dno (1, 2).

SJ (1977) Požeženo, MŽ (1979) V. Gradište, MM (1980) Raška.

- *Ženska strana* (4, 10, 15, 18), *muška* (7, 13, 16, 21), *kuća* (1, 2), *zajednička strana* (5, 6, 11, 12, 19, 20), *stub ljubavi* (3, 9, 17, 8, 14, 22).

VP (1979) Golubac

- Oko drške su *bliži zajednički događaji* (3, 9, 17, 8, 14, 22), tj. oni koji će se desiti u bliskoj budućnosti na ljubavnom planu, osobi kojoj se gleda. *Ženska strana* je 4, 10, 15, 18, *muška* 7, 13, 16, 21, *kuća* 1, 2, a *zajednička* 5, 6, 11, 12, 19, 20.

DJ (1972) Golubac

- *Ženska strana* (4, 10, 15, 18), *muška* (7, 13, 16, 21), *zajednička* (5, 6, 11, 12, 19, 20); deo šolje koji obuhvata polja 3, 9, 17, 8, 14, 22 označava *posao* ili *kuću*. Ukoliko deo šoljice oko drške označava *kuću*, onda će dno (1, 2) predstavljati *srece*, tj. suštinske ideje i želje osobe kojoj se gleda.

GN (1965) Ostrovo

- *Ženska strana* (4, 10, 15, 18), *muška* (7, 13, 16, 21), *zajednička* (5, 6, 11, 12, 19, 20), *budućnost* (3, 9, 17, 8, 14, 22). Pojavljuje se i deljenje *kuće* (1, 2) na muški i na ženski deo.

AĆ (1981) Požarevac

- *Kuća* je pomerena kod drške (9, 17, 14, 22) i prvo se ona gleda (Ja gledam za celu kuću, ne mogu samo tebi). Šolja odslikava celokupnu situaciju u porodici onoga kome se gleda, s tim da *zajednička strana* (11, 12, 19, 20) ima isto značenje kao i *stub ljubavi*. Dno šolje (1, 2) predstavlja *sporije događaje*, *ženska* (10, 15, 18) i *muška* (13, 16, 21) strana su smanjene usled pojave strane (3-8) koja se naziva *skorašnjost* (brzi događaji).

DS (1947) Požeženo

- Kod drške se nalazi *stub ljubavi u sadašnjosti* (9, 14), a nasuprot njoj *u budućnosti* (11, 12). *Kuća* osim površine dna (1, 2) dobija i mali venčić iznad (17-22) debljine oko 1 cm. *Ženska* (10) i *muška* (13) strana su smanjene jer se njihova druga polovina (15, odnosno 16) odnosi na posao. Ovo je jedna od naj-složenijih podela šolje.

GJ (1980) Golubac

Preturanje (prevrtanje) šolje

Pod izrazom *preturanje šolje* podrazumeva se okretanje šolje na tacnu. Da bi se šolja *otvorila*, tj. da bi se u njoj formirale figure od taloga, osim odgovarajućeg načina preturanja, potrebno je da se gledanje vrši povoljnim danima (utorak, petak i nedelja) i da to bude prva jutarnja kafa, jer se smatra da su figure tada najistinitije. Šolja ne valja da se okreće noću, niti na crkvene praznike.

- Najjednostavniji postupak preturanja šolje postiže se stavljanjem tacne na nju i prevrtanjem, pri čemu se šolja okreće ka sebi. Pri tome treba da se misli na osobu suprotnog pola na koju će se odnositi muška, odnosno ženska strana u šolji.
- Pošto se ispije kafa i šolja preturi, ona se tri puta okrene u tacni i tri puta prekrsti spoljnom ivicom šake. Kada se šolja odloži na papir da se ocedi, onaj kome se gleda uzima prstom talog iz tacne i stavlja ga na dno preturene šolje, zamišljajući pri tom želju koja treba da se otkriva kroz celu šolju.
- Kada se ispije kafa, šolja se preturi i, bilo kojom rukom, tri puta prekrsti. Onaj kome se gleda stavi bilo koji prst na dno šolje i zamisli osobu suprotnog pola na koju će se odnositi figure u šolji.
- Šolju okreće onaj ko gleda. Onaj kome se gleda tri puta prekrsti šolju i tri puta u sebi ponavlja jednu želju, da bi se figure bolje videle.
- Kada se preturi šolja, na njeno dno se stavi kažiprst i zamisli osoba suprotnog pola.
- Šoljicu okreće onaj ko je pio kafu, ali mu je iz tacne diže i pritiska na papir onaj ko gleda i zamišlja mu želju.
- Kada okreneš šolju, prekrstiš je 7 puta i za to vreme izgovaraš sledeći tekst: *Kaži, ne laži, za sreću, za ljubav, za tebe, za mene, za nas*. Poljubiš jedan prst (kažiprst) i zamisliš dečka (devojkicu). Onda taj prst staviš na dno šolje.
- Okreneš šolju prema sebi, zamisliš dečka (devojkicu), tri puta prekrstiš desnom rukom, staviš prst na dno šolje i zamisliš želju.
- Šolja se pre preturanja okreće levom rukom, tri ili sedam puta nalevo, u krug. Stavi se tacna na nju i okrene prema sebi. Pre gledanja se tri puta dune u šolju da bi se sve želje ispunile.

Ako se šolja malo podigne sa tacne i opet spusti, a pri tome se između njih pojave mehurići od kafe, uobičajeno tumačenje je *poljupci, neko te želi, neko uzdiše za tobom*.

Dizanje šolje

Termin *dizanje šolje* označava podizanje šolje sa tacne, njeno premeštanje na papir i niz akcionalnih simbola koji su sastavni deo ovog procesa. Šoljica se diže, stavlja na papir da se ocedi i pri tome se zamišlja jedna želja. Zavisno od otiska koji ostaje na papiru, želja će se ispuniti ili neće. Ukoliko se desi da šoljica talogom bude zalepljena za tacnu, onaj ko

je popio kafu diže šolju sa tacnom, u sebi izgovara azbuku i blago tresu ruku u kojoj ih drži. Na koje se slovo azbuke tacna odvoji od šolje, na to slovo *neko misli na nju (voli je, želi)*.

Tacna (šta dok se šolja suši)

Vreme od nekih desetak minuta dok se šolja cedi na papiru, provodi se *gledanjem u tacnu*. Gledanje može biti isto kao i u šolju, odnosno tumačenje figura, ali može imati i neke druge oblike.

- Od taloga koji je ispao u tacnu prilikom preturanja šolje, od sredine tacne ka ivici prstom se povuku tri linije. Prva linija (središnja) predstavlja osobu koja povlači linije, tj. koja je ispila kafu. Dve linije sa strane predstavljaju dve osobe suprotnog pola, po želji onoga koji povlači. Osoba koja gleda u šolju spaja središnju liniju sa jednom od druge dve. Ovaj postupak, tzv. *spajanje u ljubavi*, verovatnije je još jedan način predviđanja budućnosti, nego što se smatra da ima magijsko delovanje.
- Pored gore navedenog gledanja, moguće je i sledeće. Ko ispije kafu povuče od sredine ka ivici tacne tri linije, od kojih svaka predstavlja osobu suprotnog pola i postavlja nekom od prisutnih pitanja: *Kaži mi koga da volim? Koga da zaboravim? Ko da mi bude drug?* Ne znajući koja linija koga predstavlja, druga osoba za svako postavljeno pitanje, pokazuje po jednu od linija kao odgovor.
- Od taloga u tacni onaj ko pije prstom povuče crtice (proizvoljan broj) u obliku sunca. Onda onaj ko gleda kaže jedan grad i crticu od koje počinje brojanje. Na primer Smederevo i brojiš crtice dok ne dođeš do početne. Jedna crtica ti predstavlja jedno slovo. Koje slovo bude na završnoj crtici na to slovo neko suprotnog pola misli na tebe. I kaže ti onaj ko gleda par ili nepar, a pomisliš želju i od jedne crtice spajáš po dve ili tri crtice. Ako ostane neka nespojena, dok opet dođeš do početne (pri tome ne brojeći početnu), želja ti se neće ispuniti. Ako su sve crtice spojene – hoće .
- Gledanje koje se ponekad. nadovezuje na prvo navedeno je sledeće. Povlače se četiri linije koje osoba kojoj se gleda, u sebi, po svom izboru obeležava sa: *seks, ljubav, prijateljstvo i brak*. Osoba koja gleda, odabira jednu od ovih crtica i to se povezuje sa osobom izabranom na početku.

Ubadanje želja

Želje se *vodu u šolju* tako što se jagodicom prsta pritisne talog, nakon čega onaj ko gleda tumači otisak (tj. želju). Pri gledanju želje važe sledeća pravila: pri prvom gledanju u šolju jedne osobe drugoj, ubada se samo jedna želja, kasnije po tri; ako se ne pronađe mesto na kome je ubodena želja, ona će se ostvariti, a ako se *u želji nalazi prsten* – sigurno će se ostvariti. Pri ubadanju želje, svaki prst ima svoje značenje (osim palca kojim se želja nikad ne ubada):

- kažiprst: posao i škola, kuća (univerzalan).
- srednji: seks, kuća, ljubav i brak, posao.
- domali: ljubav.
- mali: društvo (prijatelji).

Negde se želje bodu isključivo kažiprstom, ili isključivo domalim, a negde bilo kojim prstom. Želje uglavnom ubada onaj ko je ispio kafu (samo u jednom slučaju je želju ubadala žena koja je gledala u šolju).

Veoma retko se želja gleda sa spoljne strane šolje. U tom slučaju postupak je sledeći: onaj kome se gleda ubode želju u šolju, zamisli neparan broj do 10, i prst sa tropom pritiska na spoljnu stranu šolje. Ukoliko onaj ko gleda vidi u želji zamišljeni broj, želja će se ispuniti. Kada se na želji prepoznaje otisak prsta, to znači da je želja: *jaka, iz srca, ljubavna* i da će se ispuniti. Za tumačenje želja su vezana mnoga verovanja.

- Kada ubodeš želju i sa sobom povučesh talog, to znači da jako želiš to.
- Želju nikad ne budi pri dnu jer će se sporo ostvariti.
- Ljubomora je kada polžiš talog sa prsta kojim si ubola želju.
- Ljubomora je kada želju budeš u dno.
- Dobro je ako je želja okrugla, bez prekida.
- Ne valja da se bude paran broj želja, a ako se ubodu tri ili više najistinitija je ona poslednja.

Ubadanje parova

Ubadanje parova je proces sličan ubadanju želja: talog se iz šolje uzima na prst i pritiska na spoljnu stranu, pri čemu se zamišljaju osobe koje će predstavljati parove. Gledanje parova dolazi posle gledanja želja.

Parovi se obrazuju tako što se bilo kojim prstom iz šolje ili tacne uzima talog i pritiska na spoljnu stranu šolje. To radi onaj kome se gleda u šolju, a parove tumači onaj ko gleda, pri tome ne znajući ko čini koji par. Obično onaj kome se gleda zamišlja sebe sa voljenom osobom, onoga ko gleda sa svojim, i neku od prisutnih osoba sa svojim partnerom. Zamišlja se tri ili pet parova, uvek neparan broj, koji se ređaju od drške udesno. U paru postoje muška (leva) i ženska (desna) strana (što je u opoziciji sa stranama šolje gde je leva – ženska, a desna – muška), ali se to veoma retko primenjuje.

Kada se gleda par, potrebno je da se nađu muška i ženska figura i da se utvrdi njihov međusobni odnos (da li su zajedno, koje su figure između njih). Tako se tumači *sadašnjost* parova. Posle nje, tumači se *budućnost*. Pri gledanju budućnosti, osoba koja gleda ili osoba kojoj se gleda, uzima prstom (najčešće kažiprstom) talog iz šolje ili tacne i okreće par ulevo, naviše, ili samo doda još taloga. Takođe, pri tome onaj ko obrazuje budućnost parova, svakome paru zamisli i kaže nešto vezano za budućnost (*da budu zajedno, da se uzmu, da se rastanu*) i to je njegova tačka gledišta, stav prema tom paru, želja za njih. Kada se odgleda budućnost, svi prisutni kažu po jedan broj od 1 do 9. Ti brojevi se sabere i onaj ko gleda počinje odbrojavanje od najboljeg (ili prvog) para. Po redosledu ispadanja parova, oni se tumače na sledeći način: 1 – ona voli njega, 2 – on voli nju, 3 – obostrana ljubav, 4 – seks, 5 – brak. Ovaj način tumačenja se najčešće sreće, ali ima i drugih koji se mnogo ne razlikuju od ovog.

- Onaj kome se gleda zamisli brojeve 3, 5 ili 7. Ako onaj ko gleda u šolju pogodi zamišljeni broj iz prvog pokušaja, onda *devojka više voli dečka* (u paru za koji se gleda), iz drugog – *dečko voli devojku*, i iz trećeg – *uzajamna ljubav osoba u paru*.
- Svi prisutni kazuju brojeve od 1 do 9. Brojevi se saberu i odbrojavane počinje od prvog para. Koji par prvi ispadne – *ona voli njega*, drugi – *on voli nju*, treći – *obostrana ljubav*, četvrti – *poći će* i peti – *prijateljstvo*. Kroz sredinu para na kome se brojanje zaustavilo, povuče se prstom, i na kojoj strani ostane više taloga (leva – ženska, desna – muška) *ta osoba više voli*. Od prvog para se povuče prstom kroz sve parove, udesno, i zamisli se jedan broj. Ako onaj kome se gleda pogodi koji je broj zamišljen (obavezno neparan do 10), iz onog puta što pogodi, *za taj par je sve rečeno istinito*.

Svrha gledanja parova je da se za ritual zainteresuju i ostali prisutni, kao i da se dobije potvrda već rečenog za onoga kome se gledalo i njegovog partnera, ili da se sazna nešto o odnosu nekog drugog (o kome u šolji nije bilo reči) i te osobe.

Pena, talog, kapljice kafe

Koliko su pri gledanju u šolju važne nijanse taloga, položaj pene, tragovi kapljica svedoče njihova različita tumačenja. Svetliji talog označava *prošlost, ljutnju, bedu*, ili, ako je ljudska figura svetla, *nestajanje te osobe iz nečijeg života*. Crn talog bez figura – *neizvesnost, zatvorenost*, ali je *dobar, nije negativan*. Odsustvo taloga na nekoj strani u šolji znači *ljutnju, čežnju*. Kada talog izađe u tacnu, to znači *oslobađanje od nekog tereta*, pomeranje taloga označava *pokret i suze*, a kada se šolja ne ocedi dobro, pa se talog i figure vraćaju ka dnu šolje, to znači *povratak nečega iz prošlosti*. Izbočina taloga koja sija može značiti *poklon*, a takođe i da se *neko uzeo onoga kome se gleda u šolju*. Vodena šolja znači *suze*. Talog po unutrašnjoj ivici šolje znači *skori finansijski izdatak (trošak)*. Kada se trop nalazi na spoljnom rubu šolje, on označava *poljupce*, te se poliče *da bi se poljupci ispunili*, a veruje se da će oni biti *sladi i veći* ako se uzmu sa tuđe šolje. *Suze* su trag kapljica na spoljnoj ivici šolje. Pena na unutrašnjoj ivici je *čežnja*, a kada obrazuje krug označava *povezanost mislima između muške i ženske strane u šolji*.

Šta posle gledanja?

Kada se gledanje završi treba uzeti tacnu u jednu, a šolju u drugu ruku i oprati ih. Osim toga, postoji čitav niz tabuisanih radnji koje se ne smeju izvršiti nakon gledanja u šolju, jer bi izazvale negativne posledice. Tako na primer, ne valja da se šolja vraća na tacnu, bilo poklopljena, bilo otklopljena, jer se *tako briše sve ono što je rečeno (viđeno u šolji)*, i *želje se neće ispuniti*.

Stalne fraze

Pri tumačenju znakova u šolji, stalne fraze (*imaš*, odn. *stoji ti*; *u vezi sa*; *nešto lepo* / *nešto loše*) predstavljaju neizbežan deo svakog dekodiranja. Ove tri stalne fraze čine univerzalni obrazac gledanja u šolju:

Imaš / *stoji ti* + tema (figura koja se gleda) + *u vezi sa* + rema (figura u odnosu na koju se tema tumači i kroz koju deluju i ostali tekstosintaksički elementi) + fokus (vrednovanje, može biti pozitivno ili negativno: *nešto lepo* / *nešto loše*).

Ova shema predstavlja opštu formulu sintakse iskaza kojima se artikuliše tekst šolje. Navedena konstrukcija odgovara na glavna pitanja koja postavlja onaj kome se gleda u šolju: *Da li imam nešto u šolji? U vezi sa čim? Da li je lepo ili ružno?* Pored upotrebe ovog obrasca, ostali deo teksta šolje karakteriše velika varijabilnost.

Imaš i *stoji ti*

Zavisno od strane gde se nalazi određena figura, uz tumačenje figure obično se kaže *imaš...*, odnosno *stoji ti...* – ukoliko je figura na bilo kojoj strani osim muške (strani zamišljene osobe suprotnog pola). U tom slučaju: *on ima*; *stoji mu...* Ove fraze naglašavaju vezu figure u šolji sa osobom na koju se figura odnosi. One su i veoma važne u toku tumačenja znakova za komunikaciju između osobe koja gleda u šolju i osobe kojoj se gleda.

U vezi sa...

Često se mogu čuti formulacije poput: *imaš neki glas u vezi sa tom ženom*, ili *pita se nešto u vezi sa tom devojkom*. Da li će onaj ko gleda upotrebiti ovaj izraz, najčešće zavisi od prostornih odnosa između figura, a ređe od njihovog položaja u šolji (*briga u vezi sa poslom*).

Fraze *nešto lepo* i *nešto loše*

Mnogi znakovi viđeni u šolji čije se konkretno značenje ne zna, dobijaju tumačenje kao *nešto lepo*. To su većinom bezopasne životinje čije se glavne psihofizičke osobine onaj ko gleda ne seti u prvi mah, i *lepe* figure, nosioci pozitivnih konotacija (*srna*, *labud*, *pile*, *pingvin*, *delfin*, *duga*, *kruna*, *voće*, *korpa sa cvećem*, *anđeo*, *sneško*). Figure kojima se pripisuje *nešto loše* su one čija je asocijacija negativna. Obično označavaju pojave ili bića koji čoveku mogu nauditi (*jež*, *zmaj*, *šorpion*, *pauk*).

Neko i *nešto*

Skoro da nema gledanja u kome ove dve zamenice nisu prisutne. Figuri se dodaje jedna od ovih zamenica, kada se hoće naznačiti da je ispunjenje izvesno, ali da nije poznato na koji način. Adekvatnih primera ima veoma mnogo: *neka žurka*; *naneće ti neko štetu*, *neki glas*, *nešto novo*, ? (upitnik) – *nešto se pitaš...*

Veličina figure i značenje

Ukoliko je figura veća njeno značenje je istinitije i ostvarivanje onoga što predstavlja izvesnije. Manje figure su beznačajnije u šolji i nisu od velike važnosti pri gledanju.

Prostorni odnosi među figurama

U tumačenju znakova veoma je bitan način na koji su figure raspoređene u prostoru i njihov izgled (da li je figura okrenuta nečemu, iznad nečega, ispod, pored... odnosno da li je osoba pogrbljena, crna, plava, mlada, stara da li ima dugu kosu, bradu). U zavisnosti od položaja i izgleda figure, tumači se njen identitet (drugarica, otac, majka, osoba kojoj se gleda) i odnos prema ostalim znakovima u šolji. Na primer: *muška figura – manji problemi sa njom, jer je malo ljut na tebe, to neće biti skoro, tromo je* (muška figura, podigla prst i glava medveda pored nje). Što su figure bliže jedna drugoj njihova povezanost je veća i odnosi među njima su intenzivniji (npr: *vraća ti se ljubav iz prošlosti – bumerang i dinosaurus*).

Crne i bele figure

Pri tumačenju figura u šolji različito se tumače crne i bele figure. Crne su, zavisno od simbola koji predstavljaju, najčešće pozitivne. Njihovo značenje je validnije od značenja belih koje su mahom negativne (osim u specifičnim slučajevima, npr: *bela riba -- bespotrebna briga*). Inače, značenju belih obično se pridaje sumnja jer su bedne i prazne .

Raspoloženja osobe kojoj se gleda

Na osnovu figura obrazovanih u šolji, može se odrediti i raspoloženje osobe koja je ispila kafu. Odsustvo ili mali broj figura znači da je osoba *zatvorena* (neraspoložena). Kaže se da je *rasejana*, da su joj misli nepovezane i slično, ukoliko talog obrazuje mnoštvo sitnih figura koje je teško definisati. Plačno je raspoložena ako joj je šolja *suzna* (kada se talog ne ocedi dobro i kafa *šeta* po šolji). U zavisnosti od toga kako osoba reaguje na određenje svog raspoloženja, traži se uzrok (u šolji) koji je takvo raspoloženje izazvao. Šolja može biti i *lepa*, ali se to obično govori tek po završenom gledanju, pošto se utvrdi da ima puno figura pozitivnog značenja.

Verovanja vezana za gledanje

Samim tim što je gledanje u šolju ritualni čin, postoje verovanja vezana za način gledanja. Gledanje neke osobe u šolju posle prvog gledanja donosi nesreću, a gledanje dve osobe istovremeno donosi svađu.

Takođe ne valja da neko samome sebi gleda u šolju, jer to donosi nesreću. Na drugom mestu gledanje dve osobe u jednu šolju istovremeno, znači venčanje osobe kojoj gledaju. Ne valja da jedna osoba sebe istovremeno zamišlja u više parova. Kada se šolja poklopi tacnom, ne valja da se okreće naopačke više puta. Negde ne valja da se diže šolja sa papira kad se stavi da se ocedi, sve dok se ne započne sa gledanjem. Kada onaj ko kuva i dodaje kafu nekome, iz šolje slučajno prelije kafu u tacnu, to znači da tog *nekog* puno voli. Kada žena pije hladnu kafu, znači da se boji muža, i obrnuto.

Tipologizacija figura

Sistem tumačenja figura je sistem u kome jedan označilac upućuje na više označenih, a svaki označeni može da bude izražen pomoću više označilaca (Giro 1983: 32). Većina figura je polisemična, gde su tumačenja kodova najčešće jedno u vezi sa drugim, tj. nose pozitivnu ili negativnu konotaciju (npr. *Sunce* – uspeh, sreća, pozitivan znak), a u nekim slučajevima se unutar pojedinih tumačenja javljaju kontradiktornosti (npr. *kokoška* – svađa, ogovaranje, ali i nešto lepo).

U ovom radu figure su klasifikovane po njihovim primarnim značenjima na sledećih 11 grupa: slova i brojevi, znakovi interpunkcije, ljudske figure i delovi ljudskog tela, figure životinja, biljke i biljni delovi, geografski objekti, nebeska tela i bliske pojave, imaginarni pojmovi, predmeti u čovekovo upotrebi (ljudske izrade), prevozna sredstva (kao posebna kategorija) i geometrijski oblici.

Sekundarna značenja slova i brojeva

Slova

Slova viđena u šolji označavaju osobu čije ime (prezime, nadimak) počinje tim slovom, i to je primarno značenje slova u šolji, dok sekundarno najčešće označava imenicu koja počinje tim slovom (*G* – gordost; *D* – dvoumljenje, nešto drago; *Z* – zaključak; *I* – iznenađenje; *L* – nešto lepo; laž; *LJ* – ljubav; *M* – nešto milo; *N* – nada; *P* – ponos; *R* – radost; *S* – sreća; *T* – tačnost; *U* – uspeh; *F* – frula, nešto lepo). *A* redovno označava početak a *Š* – kraj nečega. *E* znači iznenađenje. *V* označava pobedu zbog latinske reči *victoria*. *I* se tumači kao nadovezivanje, nastavak. *L* – besciljan posao (možda se ovako tumači zbog asocijacije na glagol *lutati*), ali i *ljubav* (najverovatnije zbog engleske reči *love*). *G* – *gloria*, radost. *J* – najlepše slovo u ljubavi. Inače, za slovo *J* je vezan svojevrstan mali ritual: kada se vidi u šolji, onaj kome se gleda uhvati se za nešto crveno (crvena boja je simbol ljubavi) i zamisli želju, najčešće

ljubavnu, koja bi trebalo da se ispuni. Ne može se reći zašto je baš *J* najlepše slovo u ljubavi. Inače, nemaju sva slova sekundarno značenje.

Brojevi

Jedino broj 6 ne poseduje sekundarno značenje. Broj 1, kao početna cifra prirodnog niza brojeva (slično slovu A) ima značenje *početak*, i to najčešće ljubavni (nova ljubavna veza). 2 predstavlja dvoumljenje, a u jednom slučaju – *bela dvojka* – sastanak. 3 je susret, uspeh, razgovor (crna najčešće), dok je *bela trojka* – seks. 4 je iščekivanje, čežnja, očekivanje; *bela četvorka* ponekad predstavlja plavu osobu. 5 je poklon, muška patnja; *crna petica* – uspeh. 7 označava ljubav; 7 *bez crte* označava negde staru ljubav, negde novu, negde ljubav bez suparnice; 7 *sa crtom* je, takođe zavisno od onoga ko gleda, negde stara a negde nova ljubav; *bela sedmica* označava sadašnju ljubav. 7 se, inače, tumači kao veoma pozitivan broj. 8 označava vezu, poljupce. 9 označava ponudu, susret, sastanak i tumači se kao dobar broj. *Nula* predstavlja manji gubitak, loš broj, ali se veoma retko viđa u šolji, jer se češće tumači kao *krug* ili *prsten*.

Znakovi interpunkcije viđeni u šolji

Najčešće se vide: *upitnik*, *uzvičnik*, *tačka*, *zarez* i *tri tačke*. Upitnik označava neko pitanje, nedoumicu (da se neko nešto pita, ko, šta – zavisno od lokacije upitnika i okolnih figura). Uzvičnik predstavlja opasnost. Tri tačke – *nastavak sledi*, zarez označava zastoj, prepreku, a tačka osim zaključka i označavanja kraja (kakva joj je i gramatička funkcija) označava i *novac*, *reči*, *ljude*.

Ljudske figure i delovi ljudskog tela

Čovekolike figure označavaju ljude (dečja – dete, muška – muškarca, ženska figura – ženu) i to najčešće osobu kojoj se gleda u šolju, osobu suprotnog pola na koju se druga polovina šolja odnosi i blizak krug porodice i prijatelja onoga kome se gleda.

Beba označava brigu, prinovu, novost; što je povezano sa dolaskom bebe na svet (prinova) i potrebnom pažnjom (brigom) koju beba zahteva.

Figura žene u belom ima izrazito negativan karakter i predznak je nesreće. Ovo tumačenje najverovatnije proizilazi iz opšteprisutnog kontrastnog tumačenja očiglednih i direktnih simbola u šolji, snovima, i sl.

Jahač označava *uspeh uz pomoć prijatelja*. *Biti na konju* – frazeologizam koji takođe znači *uspeh*.

Delovi ljudskog tela imaju značenje u šolji prilagođeno odgovarajućoj funkciji u ljudskom organizmu (čula) i predrasudama vezanim za njih.

Duga kosa – velike brige

Nos – raspitivanje

Muški polni organ – obrukaćeš se
Obrve – osramotićeš se
Oči – posmatranje, neko želi da te vidi
Oko i obrva – uzajamna ljubava
Otisak stopala – odlazak ili dolazak, gost, poseta, putovanje
Ruka – pomoć, upoznavanje, početak veze
Raširene ruke – izjava ljubavi
Srce (crno) – ljubav, muška ljubav, nešto lepo, obostrana ljubav,
 puna ljubav (uzvracena); *crno obrnuto srce* – obostrana ljubav;
Srce (belo) – čežnja, praznina, ženska ljubav, patnja, nešto loše,
 ljubav, uzaludna ljubav, beda kroz ljubav
Uvo – čućeš nešto
Usne – poljupci

Figure životinja

Veza između primarnog i sekundarnog značenja i ovde je najčešće logička, te životinje dobijaju značenja po svojim obeležjima (*puž* -- sporost, *zec* -- brzina, *mačka* -- umiljatost). Neretko se dešava da je u tumačenju znakova prisutna i iracionalna asocijativna veze (*krokodil* -- lakomost za novcem, *pacov* -- lažni prijatelj). Sledeći neku od najfrekventnijih odlika životinje, odgovarajućoj figuri često se pridaje značenje po toj odlici koje se odnosi i na ljude.

Bik – tvrdoglavost, jačina, snaga, upornost, udvaranje
Delfin – ponos, nešto lepo
Dinosaurius – nešto staro, iz prošlosti
Gušter – ljigavost
Jagnje – umiljatost, nešto mило
Jež – šteta, nešto loše, teško ćeš uspeti; nešto lepo
Jelen – brzina
Kengur – nešto tromo, preći ćeš neke prepreke
Konj – brzina, brz glas; uspeh, ponos; prosioc
Kornjača – sporost, sigurnost, mudrost; glas koji neko krije od tebe
Krava – glupa osoba
Krokodil – dušmanin, lažni prijatelj, loš znak; lakomost za novcem
Lav – pobeda; snaga, hrabrost; bori se
Leptir – lakomislenost, radost, nešto nestabilno, sreća, lep događaj;
crni – nesreća, nervoza; *beli* – sreća, mir
Lisica – lukavstvo, prevara
Majmun – lukavstvo
Mačka – umiljatost; lukavstvo, zloba, podvala, nešto loše,
 skrivena opasnost, prepredenost, lažna umiljatost
Medved – bolest, teškoće, opasnost; tromost; prevara

Miš – šteta
Pas – vernost; *glava psa* – vernost; *ceo pas* – prijatelj;
crn – loš prijatelj, *beo* – verni prijatelj
Pacov – šteta, lažni prijatelj
Pauk – šteta, nešto loše
Puž – sporost
Riba – briga, izlazak iz teške situacije
Rep – prošlost
Rogovi – ponos
Slon – nešto tromo, upornost, oslonac; velika briga
Srna – čednost, strah, nezaštićenost; lepo nešto
Tigar – jačina, brzina; čuvaj se prijatelja
Škorpion – nešto loše
Veverica – laž
Vuk – nešto loše, lukavstvo
Zec – brzina, strah; *beli* – loša vest
Zmaj – nešto loše, ružno
Zmija – dušmanin, neprijatelj, zlo, pakost, mržnja
Žaba – neprilike na pomolu, ogovaranje

U fauni veliki deo zauzimaju *ptice*. Ptica viđena u šolji uglavnom znači *glas*. Zavisno od vrste ptice, taj glas je lep ili ružan.

Čaplja – nešto dugo
Golub – dobar glas, pismo
Fazan – loš glas; lep glas
Kokoška – svađa, ogovaranje; lepo nešto
Krila – vest
Labud – lepa vest, uspeh, spokojan život, nešto lepo
Lasta – lep glas
Orao – oholost, pozitivna figura
Papagaj – ogovaranje, prigovaranje
Patka – patnja; isplovljenje; ogovaranje
Paun – gost u kući, lepa vest, ponos; *paun raširenog repa* – gordost
Petao – vesti, udvarač
Pile – nešto lepo, novost
Pingvin – nešto lepo
Praptica – stari glas
Ptica – glas; *crna* – lep glas; *bela* – ružan (lep); novosti, reči, sreća
Roda – novost, prinova
Sova – loš glas
Ševa – dobar glas
Vrana – loša vest

Pri gledanju u šolju *insekti* se jako retko vide; oni znače manje brige, a *muva*, verovatno kao najčešći kućni insekt, koji smeta ljudima i dosađuje im, znači brige u kući.

Biljke

Biljke se u šolji znatno manje viđaju od životinja. Uglavnom imaju pozitivna značenja i označavaju napredak, rast i uspeh.

Cveće – ispunjenje želja, sreća, radost, nešto lepo;

uvelo – razočarenje; *crno* – tegoba; *belo* – lep događaj

Detelina: tri lista – suze; *četiri lista* – sreća

Drvo – uspeh, uspeh u željama; *sa krošnjom* – uspeh, *bez krošnje* – nepotpun uspeh

Jelka – ponos

Koren – duboka ljubav; bliži uspeh; sakrivena želja

Kupus – ljubomora

List – nešto prošlo; vest; uspeh, sreća, suze radosnice

Orah – trudi se

Pečurka – brzi usreh, rast, iznenađenje, novost; skrivanje; selidba

Pupoljak – rađanje nove ljubavi

Ruža – sreća, rast osećanja

Venac – uspeh

Voće – nešto lepo, sreća

Geografski objekti

Često se u šolji vidi *brdo* načinjeno od gomile taloga. Brdo znači: teret, brigu, prepreku. Kada su u šolji manja brda taloga, odnosno brežuljci, ispupčenja, to znači novac i dobitak. Ulegnuća taloga označavaju gubitak. *Planina* označava probleme; neko će se uzvisiti nad nekim; cilj, velike planove. *More* označava žudnju ili tajanstvenost.

Nebeska tela i pojave

Nebeski znakovi se uglavnom retko viđaju u šolji. Ukoliko se talog od kojeg su ona formirana presijava, znače i *obasjanje* (sunce, zvezde, polumesec).

Duga – nešto nestvarno, razmišljanja i želje; pozitivan znak, lep

Zvezda – uspeh u poslu; nešto daleko, nedostižno

Mesec – ljubavna veza, događaj koji će se desiti kroz 1/2 meseca

Oblaci – sumnja, nesreća, teret; nešto prolazno; biti na nebu; zamišljenost; novac

Polumesec – nešto će se desiti za 15 dana

Sunce – uspeh, sreća, pozitivan znak

Imaginarni pojmovi

Predmeti iz čovekove imaginacije, religijski likovi, tumače se na već poznat način – kako ih koristimo u svakodnevnom životu i kao ono što već predstavljaju za ljude. Njima se ne pridaju značenja koja izmišlja pojedinac, već ranije utvrđena značenja.

Tako je sasvim logično da *anđeo* predstavlja nešto lepo, pozitivno, sreću, a da je *đavo* loš znak. Kada se u šolji vidi đavo ili crni duh, prestaje se sa gledanjem; veruje se da ova dva znaka donose zlo (nesreću). *Beli duh* je veoma pozitivan znak i znači nešto najbolje, ispunjenje svih želja. Kada se u šolji ugleda beli duh, može se prestati sa gledanjem jer će se sve želje ispuniti. *Oreol* znači čistotu, nevinost i veoma je dobar znak. *Sirena* znači zavodljivost; takvo tumačenje najverovatnije proističe iz legende o zavođenju mornara od strane sirena. *Sneško Belić* – lepo nešto.

Predmeti ljudske izrade

Sferi semantike, sferi značenja, bliska je funkcionalna sfera, sfera funkcionalne usmerenosti, koja se ne izdvaja lako od značenja ili smisla u širokom poimanju te reči (Tolstoj 1995: 123), tako da se predmetu se pridaje značenje u zavisnosti od njegove svrhe u ljudskom društvu.

Bumerang – povratak, vraća ti se nešto
Cipela – poseta ili ti ideš negde
Crkva – venčanje; neko treba da pogleda istini u oči
Čekić – zaključak
Čizma – putovanje, neko sa dužeg puta, duži put
Čup – sreća
Ekser – zloba, nepravda
Kavez – sputanost
Kišobran – nešto kriješ
Ključ zaključak – opasnost od krađe
Ključaonica – neko te skriveno posmatra
Knjiga – napor; pismo
Kolac – fini uspeh, ponos
Korpa – dobar znak; nasleđe, novac
Korpa sa cvećem – nešto lepo
Kofer – putovanje
Krst – patnja, bolest, smrt; *crn* – sreća, *beli* – nesreća
Kruna – nešto lepo, dobro
Kuća – postojanost
Lepeza – kriješ nešto
Makaze – rastanak, svađa, nešto ćeš da presečeš
Mač – borba

Mašna – povezanost; iščekivanje
Merdevine – napredak u poslu
Most – prečica ka uspehu
Naočare – posmatranje krišom, skrivanje nečega
Novčić – sreća
Nož – rastanak; *ukršteni noževi* – velika svađa, prekid, presecanje;
     zlo ili nalaženje rešenja
Note – veselost
Olovka – škola, pismo
Pismo – vest, pismo ili razglednica
Pištalj – glas, verovatno se tumači ovako zbog čujnosti jačine pucnja.
Potkovicica – sreća
Prsten: *dva prstena* – ispunjenje planova, uspeh; ljubavna ponuda,
     udaja, brak, venčanje; ispunjenje želje (kada se *nalazi u želji*)
Sat – izbegavaj odlaganje; oporavak od bolesti;
     u kući – smrt; određeno vreme
Sveća – žudnja
Sekira – presecanje
Sidro – nada; usidrenje
Sijalica – saznaćeš nešto, rasvetliti
Slušalica telefonska – glas, poziv, telefonski razgovor
Srp – preseći ćeš nešto
Stega – teret i mučnina
Sto – ručak; veliko društvo
Stolica – potreban ti je predah
Šešir – uspeh na pomolu; skrivanje
Školjka sa dva bisera – novac ili rešenje problema
Štap – pomoć
Štafeta – uspeh
Štikla – ženska poseta
Toranj – uspeh
Truba – glas
Udica – upecaće se neko
Vaga – nešto razmišljaš, meriš
Vrata – gosti
Zastava – uspećeš
Zid – prepreka
Zvono – čućeš nešto, glas

Prevozna sredstva

Sva prevozna sredstva viđena u šolji znače *putovanje*. Neka od njih imaju još po neko značenje osim ovoga.

Avion – iznenadno putovanje; brz glas, vest

Auto – putovanje, gosti, vest; novi auto

Bicikl – putovanje

Brod – isplovljenje; sreća

Čamac – isplovljenje; nesigurnost; utočište

Geometrijski oblici

Krug

Pod krugom se zapravo podrazumeva kružnica u geometriji. Najčešće se gleda krug koji ostaje na papiru, ali i na tacni ili u šolji. Ima veoma pozitivno značenje pri tumačenju želja, pošto označava njihovo ispunjenje i uspeh. Međutim, ako nije potpun, već je isprekidan, sa preprekama, ili ukoliko se krugovi seku, onda to može da znači nešto loše.

- Ako je potpun krug – ispuniće se želja. Pošto se ispije kafa i preturi šolja, tri puta se na tacni okrene i tri puta se prekrsti šakom i kada se ocedi stavi se na papir. Uzme se iz tacne talog i pritisne prstom na dno šolje i zamisli se želja (Požarevac).
- Kada osoba ispije kafu, preturi šolju, desnom rukom tri puta prekrsti šolju i stavi prst na njeno dno i zamisli mušku osobu na koju će se figure odnositi. Kada podigne šolju sa tacne, pritisne je na papir, ako ostane pun krug – ostvariće se želja koju je zamislila pritisnuvši šolju na papir (Požeženo).
- Kada se šolja okrene (preturi) i stavi na tacnu, prekrsti se tri puta i na dno se stavi prst i zamisli želja. Ako na papiru ostane pun krug – ispuniće se (Golubac).
- Okrenem šoljicu, prekrstim tri puta i tri puta u sebi ponavljam istu želju. To je da bi se figure u šolji bolje videle. Ako je onde gde se sušila šoljica pun krug – ispuniće se (Požeženo)
- Koliko imaš punih krugova, za toliko godina ćeš se udati. Ako sečeš te krugove, praviš sebi suparnicu (Požeženo)
- Kad staviš šolju na papir da se ocedi, ako kada je digneš ostane pun krug – voli te dečko (Požeženo)
- Zamisliš jednu želju i ako ti šolja na papiru ostavi pun krug – želja će se ispuniti (Požeženo)
- Ko gleda u šolju on je podiže sa tacne i pritiska na papir, zamislivši želju koja se odnosi na onoga kome gleda u šolju (umesto njega). Ako na papiru ostane pun krug – želja će se ispuniti (Miljevići)
- Podigneš šoljicu i staviš na novinu, koliko se celih krugova ocrta – za toliko se godina udaješ, ako sečeš te krugove (jedan preko drugog) – praviš sebi suparnice (Golubac)
- Kada u tacni ostane pun krug, to znači da te danas prati sreća (Ostrovo)
- Krug od pene u šoljici – povezanost mislima između muške i ženske osobe (Požeženo)
- Kada budeš želju i imaš pun krug, to je ispunjenje (Požeženo)
- Postoji i verovanje da ako sečeš krugove, praviš smrt (Požeženo)
- Želja neće da se ispuni, nema ni otiska, ni punog krug (Požeženo)
- Ispuniće ti se želja, ali treba da se pomučiš, jer nije pun krug – ima prekida (Požeženo)
- Krug znači uspeh (Veliko Gradište)
- Krug – ispunjenje (Usije)

- Oko kuće veliki, beli prsten (krug) – nešto veoma lepo objedinjuje kuću (Veliko Gradište)
- Želja: pun krug – ispunjenje želje (Braničevo)

Trougao označava dešavanje nekog događaja između tri osobe.

Kvadrat predstavlja zbivanje nečega između četiri osobe.

Dve paralelne linije koje polaze iz dna šolje ka obodu, nazivaju se *put*. Veoma često se vide u šolji, i predstavljaju: putovanje (*put*), napredak, goste. Ukoliko su ispresecane – *put sa preprekama*, a ako su krivudave i blede – *put je neizvestan*. Kada se nalaze na spoljnoj strani šolje, označavaju *suze*.

Strelice: na gore – muška ljubav, ženska ljubav, nova ljubav, uspeh. *Strelica na dole* – muška ljubav, ženska ljubav, neuspeh. *Vodoravna strelica* predstavlja obostranu ljubav, a *strelica na gore i strelica na dole*, jedna do druge, znače osećanja koja stagniraju.

Zaključak

Gledanje u šolju se obavlja po obrascu koji čine pragmatički elementi: tema (*imaš / stoji ti*) + rema (*u vezi sa*) + fokus (*nešto lepo / nešto loše*). Ovaj obrazac važi za sve elemente u šolji. Dekodiranjem (po ovom obrascu) simbola koje je obrazovao talog, verbalnih formula i akcionalnih simbola, dobija se jedan veoma složen semiotički tekst. Njegova najuočljivija karakteristika je mogućnost polisemičnosti, višesmerne artikulacije i interpretacije.

Takođe, primećeno je izostavljanje pojedinih simboličkih oblika, tj. njihovo skraćivanje pri ritualu gledanja u šolju. Najčešće je to prekrštanje šolje, okretanje šolje na određenu stranu, tumačenje tacne i slično. To se dešava usled izvesne desakralizacije formule, njenog osvetovljenja i običajenja (Tolstoj 1995: 127).

Literatura

Čajkanović, V. 1985. Rečnik narodnih verovanja o biljkama. Beograd: SKZ i SANU

Giro, P. 1983. *Semiologija*. Beograd: Prosveta

Tolstoj, N. I. 1995. *Jezik slovenske kulture*. Niš: Prosveta

Etnography of Turkish Coffee Cup

Reading a coffee cup is a fortune-telling method which interprets pictures made of coffee grounds in the cup. These pictures mainly represent things or objects from real life (letters, initials, numbers, human figures, parts of the human body, animals, plants, stars, etc.). The combination of these pictures makes a complex text which is polysemiotic in its nature and gives the possibility for various articulations and interpretations.

Fortune-telling is the activity that can be seen as a specific formula (model) consisting of the following (pragmatical) elements: *theme* (you have/ it fits to you) + *rheme* (connected with) + *focus* (something good or bad).

The most important things in decoding are the size of the pictures, their space arrangement and relations. It is also important to know person's age (and gender), which will make the interpretation more appropriate.

This activity has a form of a ritual and is consisted of the following steps: overturning the cup on its saucer; putting away the overturned cup from the saucer and laying it down on a piece of paper; interpretation of pictures made in the saucer; interpretation of a circumference made on paper; interpretations of pictures formed in the cup; sticking a wish (making a wish while sticking a finger into the cup); sticking love pairs (imagining love pairs whose relationship and destiny will be interpreted, plus some actions that are permitted or forbidden to take).

Some of these steps are usually left out, and this can be related to the process of desacralisation of the ritual and its formula.

